

LỄ HỘI KỶ YÊN

Nét đẹp văn hóa tâm linh người miền Tây

Bài & ảnh: PHƯƠNG NGHI

Miền Tây Nam Bộ có phong tục thờ thần. Với người dân, đình làng là nơi thờ các vị thần Thành hoàng. Do đó, cứ đến một ngày nhất định trong năm (tùy theo từng địa phương), nhân dân trong vùng tổ chức lễ cúng với nghi thức linh thiêng, trang trọng tại đình làng (còn gọi là Lễ hội Kỳ Yên - hội làng truyền thống) để tạ ơn các bậc tiên hiền có công trong việc tạo lập làng xã và xây dựng ngôi đình.

Nghi lễ Túc Yết - cúng tế các vị tiên hiền khai khẩn tại đình Thường Thạnh, phường Thường Thạnh, quận Cái Răng, TP. Cần Thơ

Lễ hội chỉ diễn ra trong mùa xuân khi vụ mùa đã thu hoạch xong, thời tiết khô ráo, quang cảnh tươi đẹp, việc đi lại thuận tiện, toàn thể dân làng đều có thể tham gia. Nhiều địa phương thường tổ chức vào ngày rằm tháng 2 hay tháng 3. Lễ hội có: Lễ Xuân Tế (Hạ điền) và Lễ Thu Tế (Thượng điền) đáo lệ Lễ hội Kỳ Yên thường niên (2 - 3 năm/lần) tổ chức lễ cúng tế trong 3 ngày.

Đây là một trong những lễ lớn trong năm tại các đình thần, tương tự lễ Tết niên ở một địa phương. Sau mùa vụ cuối cùng trong năm, người dân tổ chức lễ Chạp miếu để tạ ơn thần nông, Thành Hoàng đã phù hộ cho bà con

yên ổn làm ăn, sản xuất và cầu mong một năm mới an thịnh, mùa màng tươi tốt, quốc thái dân an. dịp này, người dân còn được nghe chính quyền địa phương điểm lại những thành tựu nổi bật về phát triển kinh tế - xã hội.

Ngày đầu là lễ Túc Yết và lễ Tiên Vãng, tức cúng tế các vị tiên hiền khai khẩn, hậu hiền khai cơ, những người có công với đất nước như Lê Văn Duyệt, Nguyễn Hữu Cảnh, Nguyễn Trung Trực, Thoại Ngọc Hầu, Châu Văn Tiếp... Chủ lễ là vị Chánh Bái có phụ tế và bồi lễ phụ giúp.

Toàn bộ nghi lễ đều tiến hành theo lệnh của người thủ xướng đứng hai bên hương án kế vị chủ tế. Tất cả

lễ nhạc, động tác dâng hương, dâng trà, dâng rượu, đọc văn tế, vái lạy đều phải đúng theo lời của người thủ xướng. Do đó, người thủ xướng là người hay chữ nhất trong làng, vì hay chữ mới có thể thuộc lòng các điển lễ, tế tự theo các truyền thống lễ hội. Đội học trò lễ (lễ sinh) mặc áo, đội mũ, mang hia theo kiểu các học sinh tú tài ngày xưa. Trước đó, họ đã được huấn luyện thuần thực cách đi đứng, biểu diễn, dâng lễ vật theo nhịp phách của dàn nhạc diễn tấu để cầu nguyện cho mưa thuận gió hòa, mùa màng tốt tươi. Trong lễ Túc Yết còn có 4 cô đào hát mừng thần trong lúc dâng rượu.

Nếu đình làng có vị thần được vua sắc phong thì còn

► có Lễ “mở sắc thần” được tổ chức vào giữa đêm thứ nhất để nhớ công lao khai cơ lập nghiệp của các bậc tiền nhân. Mỗi sắc thần thường có từ 5 - 11 hàng dọc, chép từ phải qua trái. Dòng cuối cùng đề niên hiệu, tháng, ngày cấp sắc. Ấn vàng của nhà vua dùng sơn phụng màu đỏ đóng lên hàng chữ đề niên hiệu, ngay giữa dòng chữ này, kể từ chữ “niên” trở xuống, ấn hình vuông, có bốn chữ viết theo lối triện là “Sắc Mệnh Chi Bửu (Bảo)”. Sắc thần là thiêng liêng cho nên đình nào có sắc thần xem như được sự công nhận hợp pháp của Nhà nước đối với đình thần làng.

Lễ Chánh tế được tiến hành vào giữa đêm thứ hai. Người được cử đứng ra đọc văn tế để mở đầu buổi Lễ Chánh tế phải là một chức sắc trong làng. Vị này ăn mặc áo dài khăn đóng chỉnh tề, quỳ trước bàn hương án, hai tay nâng bản văn tế đưa lên dưới ánh nến soi rõ do hai phụ tế đứng hai bên cầm, rồi chậm rãi đọc với một giọng kính cẩn, trang nghiêm trong nhạc đệm của dàn nhạc lễ. Việc hòa hợp

chặt chẽ từng âm thanh trầm bổng của nhạc lễ với giọng xướng trang nghiêm của người đọc văn tế là cái hồn văn hóa dân gian, trong đó chuyên chở cả một đức tin thiêng liêng của những người dân biết ơn tiền nhân, biết ơn các vị thần.

Sau hai ngày chính lễ, bước sang ngày thứ ba cũng là ngày sôi động, tươi vui nhất của Lễ hội Kỳ Yên. Ai ai cũng đua nhau ăn mặc đẹp, trang điểm lịch sự, đi lại vui chơi. Đây cũng là dịp trai đi tìm vợ, gái đến tuổi kén chồng có cơ hội giao lưu gặp gỡ để kết tình trao duyên. Đêm thứ ba, đêm của ngày hội là đêm mở đầu cho lễ “Xây Châu - Đại Bội” tức lễ đánh trống cầu trời ban cho mưa thuận gió hòa (Xây châu) và hát múa cầu cho bốn mùa an vui tươi tốt (Đại bội). Thông thường, ở phần Đại bội, đoàn hát chọn 5 diễn viên xuất sắc bao gồm nam nữ có giọng ca hay, múa giỏi để trình diễn, sau đó là một tuồng hát bội do các bô lão trong làng chọn lựa, thường hát trong 3 đêm. Hát bội là truyền thống của Lễ hội Kỳ Yên không thể thiếu.

Cuộc sống luôn biến động, cái mới thay cho cái cũ là điều khó tránh khỏi. Làng quê nông thôn hôm nay đã có biết bao thay đổi nhưng hàng trăm năm qua “Hội đình vẫn mở giữa mùa xuân”, đáo lệ Kỳ Yên thường niên vẫn tung bừng rộn rã. Vào những ngày này, đình làng luôn thu hút rất đông người đến thắp nhang, xem lễ rước thần, nghe đọc tế văn nguyện cầu và cảm tạ các vị thần linh. Đến đây, ai cũng cầu mong gia đình mình vạn sự được bình an, người nông dân trúng mùa, người kinh doanh phát tài, phát lộc... Sẽ là chưa trọn vẹn nếu đi Lễ hội Kỳ Yên mà không thưởng thức hát bội. Không chỉ những người lớn tuổi mà cả thanh niên và trẻ em cũng bị thu hút bởi sự đặc sắc của các vở tuồng hát bội. Lễ hội Kỳ Yên đã trở thành một nét văn hóa tâm linh truyền thống độc đáo của người miền sông nước Cửu Long. Cho nên, đây là một hoạt động văn hóa đặc trưng, món ăn tinh thần không thể thiếu của làng quê nông thôn.

Trong tâm thức của người dân, đình làng là nơi rất quan trọng, vì nơi đây thờ phụng các vị thần linh ban đến cho họ mọi điều tốt đẹp, thờ những vị tiền hiền, hậu hiền. Do đó, lễ hội Kỳ Yên đình làng là dịp để nhân dân tưởng nhớ công ơn những người xây dựng nên công trình văn hóa truyền thống, mang đậm bản sắc dân tộc. Những lễ cúng ở đình được tổ chức hàng năm không chỉ đáp ứng nhu cầu tín ngưỡng và sinh hoạt văn hóa tinh thần của người dân bản địa, mà là nét đẹp văn hóa tâm linh, gắn bó mọi người với nhau, thắt chặt tình cảm, tình làng nghĩa xóm, hài hòa các mối quan hệ trong một cộng đồng. ■

Hát bội không thể thiếu được trong Lễ hội Kỳ Yên của người dân miền sông nước Cửu Long